

Chaos finds a way

“I feel at home here in this chaos because chaos suggests images to me. And in any case, I just love living in chaos. If I did have to leave and I went into a new room, in a week’s time the thing would be in chaos.” (Bacon, z.d.)

(Bacon, z.d.)

Ik zag dit citaat op een gigantische muur in de Hugh Lane Gallery in Dublin. Achter die muur lag de gereconstrueerde studio van Francis Bacon. Zoals Bacon zelf zegt was deze chaotisch. Overal waar hij keek waren er prikkels. Die prikkels kon hij omzetten in schilderijen. Mijn chaos is vergelijkbaar met de zijne.

Ik omring mezelf constant met prikkels.

Zo staat mijn bureau vol figuren en is die omringt met posters, tekeningen, bordspellen, glinsterende dobbelstenen en dvd's van The Lord Of The Rings.

Geef ik Woordkunst – Drama lessen op zowel het *Conservatorium* in Kortrijk als op de *Hoofdstedelijke Kunstacademie* in Brussel. Beiden deeltijds kunstonderwijs scholen, een onderwijsvorm in de vrije tijd (DKO).

Ik speel bij theatergezelschap *Deezillusie*. Ik ben host van een podcast over Nicolas Cage films met de pakkende titel *National Treasure*, te vinden op uw favoriete podcast app.

En ik geef gastlessen over heel Vlaanderen.

De optelsom van al deze prikkels is chaotisch. Althans volgens Elke Van Hoof in haar lezing *Wat veroorzaakt al die chaos in je hoofd?* Haar definitie van chaos is de volgende: Er is een té veel aan prikkels, die verwerkt moeten worden op een korte tijd en in een ruimte die daar niet voor geschikt is (Universiteit van Vlaanderen, 2018).

Deze vorm van chaos kan herkenbaar zijn voor velen. Zeker voor zij die in het onderwijs staan. Vele kinderen die allemaal iets willen zeggen en/of doen in de les, op een korte tijd en in een slechte akoestische ruimte. De docent zit met de handen in het haar. Er is geen geld en geen tijd om met die chaos iets te doen.

Hier zit het probleem. De situatie is voor docenten, zowel in het DKO als in andere onderwijsvormen, niet meer werkbaar. De kwaliteit van het onderwijs in Vlaanderen gaat achteruit. Docenten hebben al meermaals aan de alarmbel getrokken, maar er komen geen constructieve oplossingen (Truyts, 2022).

Ik denk dat we het gesprek niet moeten voeren over oplossingen, maar nog eens goed moeten kijken naar het probleem: chaos.

Chaos kent meerdere vormen. De definitie die Elke Van Hoof geeft is te beperkt. Het element chaos, wat een probleem is in het onderwijs, is nog niet duidelijk.

In mijn onderzoek heb ik nog twee andere gedachtegangen gevonden over chaos.

Zo is er nog de chaostheorie uit de fysica. Grondlegger Edward Lorenz heeft aangetoond dat elke verandering in het berekenen van een resultaat, hoe klein dan ook, drastische gevolgen

heeft voor dat resultaat (The editors of Encyclopedia Britannica, z.d.).

Hiermee toont hij aan dat een proces belangrijk is. Misschien zelfs belangrijker dan het resultaat. Nu ben ik geen fysicus en speelt mijn onderzoek zich niet af in dit gebied. Dus moet er een vertaalslag gemaakt worden. Voor de kunsteducatie is het interessant dat deze definitie ons leert om de focus te leggen op het proces en niet op een eindresultaat. In mijn vakgebied, is dat vaak een *toonmoment*: een moment waar leerlingen iets presenteren aan een publiek. De druk moet dus weggenomen worden van de ketel, voor zowel de docenten als de leerlingen.

Een andere gedachtegang is die vanuit de mythologie. Neil Gaiman beschrijft in zijn boek *Noorse Goden* dat chaos het niets is waaruit alles is ontstaan. Hij geeft dit ‘niets’ zelfs een naam: *Het Guinnigagap* (Gaiman, 2017).

Omdat ik geen god ben, moet ik ook hier weer een vertaalslag maken. Ik zie het Guinnigagap zoals Francis Bacon dat zag. Als beelden. Als inspiratie. Het Guinnigagap is die raas van beelden, woorden, kleuren die elke kunstenaar herkent. Het is het moment dat er een idee, vaak onder de douche in mijn geval, uit de hemel valt en je weet wat je gaat doen.

Gebaseerd op deze drie gedachtegangen heb ik een definitie gemaakt voor chaos.

Chaos is een overmaat aan onbekende prikkels waar er geen rekening mee gehouden hoeft of kan gehouden worden. Door het bijsturen van hoe deze prikkels zich uiten, hoe klein dan ook, kan het resultaat drastisch veranderen.

In deze definitie schuilt nog steeds het probleem: namelijk dat er een overmaat is aan prikkels. Echter schuilt de oplossing ook in deze definitie: je kan bijsturen hoe deze prikkels zich uiten. Dat zal een invloed hebben op het resultaat.

Dankzij mijn onderzoek, durf ik te zeggen dat de oplossing voor het probleem in het DKO, namelijk chaos, tegelijkertijd de oplossing is!

Dat is een heel groot statement dat ik maak, daar ben ik me ook absoluut van bewust. Want hoe doe je dat dan, in godsnaam?

Om met chaos te kunnen werken is er een *orde* nodig.

Een duidelijk kader waarin de leerlingen kunnen spelen en creëren. Een aantal van deze onderdelen zijn essentiële voorwaarden: vertrouwen, veiligheid en ruimte. In *Spelen is de kunst* van Lidwine Janssens beschrijft ze hoe je dit kan doen: vragen stellen aan spelers, duidelijke afspraken maken én deze afspraken herhalen... (Janssens, 2010).

De orde begint vanuit deze essentiële voorwaarden, maar heeft nog andere onderdelen.

Zo moet er een *pre-text* zijn. Een bron waaruit de leerlingen kunnen beginnen te creëren.

Een ander onderdeel is dat de docent de rol aanneemt van *co-creator* in het proces. De docent en de leerlingen zijn gelijkwaardige lotgenoten. Ze hebben elk een andere rol. De rol van de docent is om de orde te bewaken en hanteren. (Warner & Taylor, 2006).

Ik gebruik Cecily O'Neill graag omdat zij het heeft over *process drama*, een werkvorm waarbij het eindresultaat niet de focus krijgt maar het proces wel. Daar zie ik een link met de definitie van chaos.

Een ander onderdeel van de orde die nodig is om met chaos te kunnen werken, is tijd. Volgens het boek *Dramatiseren* heeft theater tijd nodig. Drama moet kunnen ontwikkelen, ontfouten, groeien en bloeien. De leerlingen moeten dus tijd krijgen om fouten te maken en daarvan te

leren (Twijnstra, Van den Hurk & Verspaget, 2008).

Het proces mag ook niet te lang duren. Het risico bestaat dan dat de leerlingen zich vervelen en ze op zoek gaan naar nieuwe prikkels. Prikkels die buiten het dramatische proces liggen.

Als laatste onderdeel moet deze orde duidelijk zijn in de betekenis en het doel. Dit voor zowel de leerlingen als de docent. Het is dus van belang dat de opdrachten die gegeven worden terug te koppelen zijn aan een kwaliteitsvol leerplan.

Dit heb ik met mijn leerlingen *Woordatelier*, een Woordkunst - Drama vak dat wordt gegeven aan kinderen tussen acht en twaalf jaar, gedaan.

Zij hebben zelf scènes geregisseerd en gespeeld. Ze kregen een pre-text en acht weken de tijd om te repeteren (acht repetities van 60 minuten).

Wat is het resultaat van het werken met chaos in het DKO? Het welzijn van zowel de leerlingen als de docent was aanzienlijk verbeterd. De leerlingen kregen ruimte om al spelenderwijs te creëren. De docent kreeg de tijd en de ruimte om de chaos van de leerlingen om te buigen in leerkansen.

Een van mijn leerlingen die onderdeel was van het onderzoek, beschreef het proces als volgt: *“Ik stelde me open naar anderen voor ideeën te ontvangen en ook voor zelf ideeën te vertellen aan anderen. Ik vind het leuk om naar hier te komen en ik wil blijven doordoen tot dat ik niet meer kan.”*

Er moet een verandering gebeuren in het DKO. Chaos moet niet verbannen worden uit het lokaal, maar juist omarmt worden. Wanneer er met chaos gewerkt kan worden op de lange termijn, zal het eindresultaat positief evolueren: leerlingen waar we trots op mogen zijn.

En ik ben niet alleen in dit inzicht. In een studie aan de *Mehmet Akif Ersoy* universiteit werd er gepolst bij studenten hoe belangrijk ze een positieve schoolervaring vonden in relatie tot hun punten. Het bleek dat één negatieve schoolervaring al een grote impact kan hebben op de eindresultaten (Akmansoy & Kartal, 2014).

Ook zij richten zich op het gebruik van chaos in het onderwijs, alleen zijn er wel verschillen die benoemd moeten worden. Zij bekijken chaos enkel vanuit de fysica. Ook gaat het hier over een andere doelgroep, namelijk volwassen studenten.

(Spielberg, 1993)

Ik weet dat ik met mijn onderzoek niet direct het grote probleem van chaos in het DKO, laat staan het onderwijs in Vlaanderen, kan oplossen. Echter hoop ik wel dat mijn onderzoek kan genieten van het vlinder effect. Dokter Malcolm uit Jurassic Park leg dat fantastisch uit: *“A butterfly can flap its wings in Peking, and in Central Park, you get rain instead of sunshine.”* (Spielberg, 1993).

Dit om aan te duiden hoeveel impact een kleine verandering kan hebben op een eindresultaat. Ik hoop dat dit onderzoek net zo veel kracht kan hebben als het wapperen van de vleugels van een vlinder, want in het DKO hebben we regen hard nodig.

Bronnenlijst

- Akmansoy, V., Kartal, S. (2014). *Chaos Theory and its Application to Education: Mehmet Akif Ersoy University Case*. Educational Sciences: Theory & Practice. <https://doi.org/10.12738/estp.2014.2.1928>
- Bacon, F. (z.d.). Hugh Lane Gallery.
- Bacon, F. (z.d.). *Studio* [Afbeelding]. Francis-bacon.com. Geraadpleegd op 29 maart 2023, van <https://www.francis-bacon.com/artworks/studio>
- Gaiman, N. (2017). *Noorse Goden*. Karakter Uitgevers B.V.
- Janssens, L. (2010). *Spelen is de kunst*. Abc Uitgeverij.
- Spielberg, S (Director). (1993). *Jurassic Park* [Film]. Universal Pictures; Amblin Entertainment.
- The editors of Encyclopedia Britannica (z.d.). *Principles of physical science: Chaos*. Britannica.com. Geraadpleegd op 27 september 2022, van <https://www.britannica.com/science/principles-of-physical-science/Chaos#ref366471>
- Truys, J. (2022, 19 juni). *Noodkreten in het onderwijs: leerkrachten, ouders en leerlingen leggen minister Weyts op de rooster*. Vrt.be. Geraadpleegd op 21 juni 2022, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/06/19/vragenronde-onderwijs-zevende-dag/>
- Twijnstra, R., Van den Hurk, P., Verspaget, B. (2008). *Dramatiseren Van idee tot voorstelling*. Abc Uitgeverij.
- Universiteit van Vlaanderen (2018). *Wat veroorzaakt al die chaos in je hoofd?* [Video]. YouTube. Geraadpleegd op 2 juni 2022, van https://www.youtube.com/watch?v=32OE4AFCRE&t=88s&ab_channel=UniversiteitvanVlaanderen
- Warner, C., Taylor, P. (2006). *Structure and Spontaneity: The Process Drama of Cecily O'Neill*. Trentham Books.